

*Małgorzata Tyburska
Kinga Natkowska**

PRZEMOC W RODZINIE NA PRZYKŁADZIE GMIN: SKRWILNO I MIASTO CHELMNO

Abstrakt:

Przemoc w rodzinie stanowi ważny problem społeczny. Celem artykułu jest analiza przemocy domowej w dwóch gminach województwa kujawsko-pomorskiego: Skrwilno i Chełmno w okresie pięciu lat (2009-2015), jak również próba odpowiedzi na pytania: jaka jest skala zjawiska w gminach i czy ma na nią wpływ charakter gminy? W jakim stopniu charakter gminy decyduje o pomocy rodzinom doświadczonym przemocą? Artykuł stanowi analizę porównawczą. Zastosowano w nim metody jakościowej analizy danych zastanych (dane statystyczne Gminnych Ośrodków Pomocy Domowej oraz Policji), analizę treści oraz wywiadu (technika wywiadu swobodnego). Można zauważyć, że skala przemocy domowej nie jest uwarunkowana wielkością czy charakterem gminy. Podobnie jest z pomocą rodzinom w których obecna jest z przemoc domowa. W większych miastach, jest wprawdzie więcej instytucji udzielających pomocy, aczkolwiek w mniejszych gminach pomoc ma bardziej bezpośredni charakter.

1. Wprowadzenie

Zagadnienie przemocy w rodzinie od ponad dwudziestu lat jest jednym z głównych zainteresowań nauk społecznych¹. Stanowi przedmiot badań wielu dyscyplin naukowych: prawa, psychologii, polityki społecznej, bezpieczeństwa. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku uznana została przez społeczność międzynarodową za problem praw człowieka. Również tak jest traktowana w polskim prawie. Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w preambule stwierdza: „uznając, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowanie godności ludzkiej”². Definiuje przemoc w rodzinie jako: „jedenrazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych prze-

☒ Katedra Nauk Społecznych, Wydział Finansów i Zarządzania, WSB Toruń.

¹ Rode D., *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010, s. 9.

² *Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Dz.U. 2005, Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.

mocą”³. Przemoc w rodzinie, to nie tylko przemoc fizyczna, lecz także psychiczna, seksualna lub ekonomiczna. Jak trafnie zauważa Sylwia Spurek: „Wbrew stereotypom ma ona miejsce nie tylko w rodzinach z tzw. marginesu społecznego, lecz także w tych dobrze sytuowanych, uważanych za „normalne” i występuje we wszystkich grupach społecznych”⁴.

Celem artykułu jest analiza przemocy domowej w dwóch gminach województwa kujawsko-pomorskiego: Skrwilno i Chełmno w okresie pięciu lat (2009-2015) oraz próba odpowiedzi na pytania: jaka jest skala zjawiska w gminach i czy ma na nią wpływ charakter gminy? W jakim stopniu charakter gminy decyduje o pomocy rodzinom doświadczonym przemocą? Wydaje się, charakter (gmina wiejska czy miejska) i wielkości gminy nie mają wpływu na skalę przemocy domowej, ale mają znaczenie przy udzielaniu pomocy.

Artykuł stanowi analizę porównawczą. Zastosowano w nim metody jakościowej analizy danych zastanych (dane statystyczne Gminnych Ośrodków Pomocy Domowej oraz Policji), analizę treści oraz wywiadu (technika wywiadu swobodnego).

2. Skala przemocy domowej w gminach Skrwilno i Miasto Chełmno

Gminy: Skrwilno i Miasto Chełmno leżą w województwie kujawsko-pomorskiego. Gmina Skrwilno jest gminą wiejską w powiecie rypińskim, natomiast Miasto Chełmno jest gminą miejską. Miasto jest jedną z siedmiu gmin powiatu chełmińskiego⁵. Siedziba władz Gminy Miasto Chełmno znajduje się w Chełmnie, które również jest siedzibą Gminy wiejskiej Chełmno oraz powiatu chełmińskiego.

W 2013 roku powierzchnia Skrwilna wynosiła 123 km². Gminę zamieszkiwało 6.096 mieszkańców. Chełmno zajmuje mniejszy teren 14 km², aczkolwiek liczy więcej mieszkańców 20.622⁶. Przyrost naturalny w obu gminach był ujemny, w Skrwilnie wynosił – 3,76, natomiast w Chełmnie – 2,85⁷. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiatach do których należą gminy wynosiła w 2013 roku: powiat chełmiński 24,7%, natomiast w rypińskim 21,7%⁸. Należy zauważyć, że było ono w obu powiatach bardzo wysokie w porównaniu do bezrobocia w skali całego kraju, które w grudniu 2013 roku wynosiło 13,4%⁹. W 2013 roku

³ Ibidem.

⁴ Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*. Warszawa: Lex a Wolters Kluwer business, 2012, s. 17.

⁵ Oprócz gminy Miasto Chełmno powiat chełmiński tworzą również Unisław, Lisewo, Stolno, Papowo Biskupie, Kijewo Królewskie oraz Gmina wiejska Chełmno.

⁶ Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Województwo Kujawsko-Pomorskie 2014 - podregiony, powiaty, gminy. *Rocznik Statystyczny 2014*, Rok XI, s. 84-85, 92-93.

⁷ Ibidem, s. 99, 103.

⁸ Ibidem, s. 40.

⁹ Główny Urząd Statystyczny, *Stopa bezrobocia w latach 1990-2016* [on-line]. 25.10.2016 [Dostęp 26 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2016_4_1.html.

w Skrwilnie zarejestrowanych było 464 bezrobotnych, z czego 177 mężczyzn i 287 kobiet¹⁰. Zatem 7,6% ludności gminy pozostawało bez pracy. Należy zauważyć jednak, że jest to gmina wiejska i znaczna część mieszkańców posiada własne gospodarstwa rolne. Natomiast w Chełmnie w tym samym roku 1674 osoby, z czego 794 mężczyzn i 880 kobiet było na bezrobotnym¹¹. Dochody i wydatki na mieszkańca w obu gminach są kształtują się odmiennie. W Skrwilnie, dochody na mieszkańca wychodzi 3.228,4 zł, natomiast wydatki 3.147,42 zł. W Chełmnie są natomiast niższe. Dochody kształtują się na poziomie 2.475,69 zł, natomiast wydatki – 2.441,65 zł¹².

Tabela nr. 1 Ludność gmin Chełmno i Skrwilno

Ludność w wieku	Chełmno	Skrwilno
Przedprodukcyjnym	3.661	1.258
Produkcyjnym	13.173	3.740
Poprodukcyjnym	3.788	1.098
ŁĄCZNIE	20.622	6.096

Źródło: Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Województwo Kujawsko-Pomorskie 2014 - podregiony, powiaty, gminy. *Rocznik Statystyczny 2014*, Rok XI, s. 84-85, 92-93.

Skalę zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Skrwilno przedstawiają poniższe tabele zawierające dane statystyczne Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) i Powiatowej Komendy Policji w Rypinie.

Tabela nr 2. Dane statystyczne z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Skrwilnie dotyczące zgłoszonych przypadków przemocy domowej.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba rodzin, w których stwierdzono przemoc	63	67	59	16	21	16
Ilość rodzin zgłoszonych do GOPS-u	541	502	808	726	654	232

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Skrwilnie – dane za lata 2009-2014.

Przeprowadzając analizę powyższej tabeli należy uwzględnić fakt, że dane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej (GOPS) w Skrwilnie obejmują zgłoszenia indywidualne mieszkańców, a nie tylko te rodziny, które są zgłaszane

¹⁰ Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, op.cit., s. 135.

¹¹ Ibidem, s. 131.

¹² Ibidem, s. 297, 301.

do placówki przez policję. Liczba rodzin objętych pomocą ośrodka jest dużo większa niż liczba rodzin, u których stwierdzono przemoc domową. Zaznaczyć jednak należy, że w nie w każdej rodzinie, w której jest bieda i konieczność korzystania z opieki społecznej występuje zjawisko przemocy rodzinnej. Jak zauważa ponadto Magdalena Szlauer: „Byłoby jednak nieprawdą stwierdzenie, że przemoc domowa ma miejsce tylko w rodzinach dotkniętych ubóstwem. Faktem jednak jest, że to rodziny o złej sytuacji ekonomicznej częściej proszą o interwencję i pomoc różne instytucje zajmujące się tym problemem. Być może dlatego, że rodziny o wysokim statusie społecznym znacznie mniej dostępne są dla ludzi z zewnątrz, nie korzystają z pomocy społecznej, leczą się prywatnie, zawsze mogą przenieść dzieci do innej szkoły czy też opłacić prywatnych nauczycieli. Rodziny o dobrej sytuacji ekonomicznej wykazują się niezwykłą pomysłowością i możliwościami, aby nie dopuścić do interwencji w rodzinie ludzi z zewnątrz”¹³.

Należy mieć jednak na uwadze, że przemoc jest nadal dla wielu rodzin tematem zakazanym, wręcz wstydlivym. Z rozeznania lokalnego środowiska, który został zorganizowany przez GOPS na podstawie danych z instytucji oświaty i placówek zdrowia wynika, że dane zjawisko jest zauważalne nie tylko przez placówki zajmujące się pomocą pokrzywdzonym, ale również inne działające na terenie gminy, które mają kontakt z rodzinami. Pracownik GOPS-u w Skrwilnie Pani Zofia Malanowska powiedziała podczas wywiadu: (...) jest bardzo dużo kobiet, które powinny założyć Niebieska Kartę, ale pracownicy ośrodka ani policja nie mogą ich do tego przekonać. Jak twierdzą te kobiety, to mężczyzna rządzi w domu. W ich przekonaniu nikt nie był by w stanie pomóc im po odejściu od mężów w prowadzeniu samodzielnego życia, więc niech będzie tak jak jest. Jest to bardzo błędne myślenie ale jakże jeszcze prawdziwe na terenie gminy Skrwilno”.

Tabela nr 3. Dane dotyczące zgłoszonych przypadków przemocy z Komendy Miejskiej Policji z Rypina.

Lata	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba ofiar przemocy ogółem:	30	35	25	21	46	23
• Kobiety	10	14	12	10	19	7
• Mężczyźni	2	1	1	1	1	0
• Dzieci	18	20	12	10	26	16
Liczba sprawców przemocy ogółem:	10	7	16	12	15	10
• Kobiety	2	1	1	1	1	0
• Mężczyźni	24	14	16	12	6	12
• Dzieci	0	0	0	0	0	0
Liczba interwencji dotyczących prze-	26	16	17	16	20	17

¹³Szlauer M., *Zjawisko przemocy domowej wobec kobiet*. Katowice: Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, 2010, s. 22.

mocy domowej						
Liczba sporządzonych Niebieskich Kart	21	7	9	15	6	12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji z Rypina za lata 2009 – 2014.

Podsumowując dane jakie zostały zgromadzone z gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i z Komisariatu Policji w Rypinie należy dojść do wniosku, że liczba zgłaszanych aktów przemocy jest bardzo niska. Liczba zakładanych Niebieskich Kart w stosunku do liczby rodziny, w których jest przemoc jest niewielka.¹⁴ Również nie jest duża liczba interwencji policji w zestawieniu z liczbą rodzin w których jest przemoc. Dane z Komendy Policji pokazują, że tylko kilka z tych rodzin zgłasza swój problem na policję. Powodem tego może być strach kobiet, bo to one są w 80% pokrzywdzone. Pomimo wizyt dzielnicowego w domach, w których jest podejrzenie o przestępstwie – nie ma zgłaszanego przestępstwa. Zdaniem autorów komentarza do „Ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Andrzeja Kiełtyki i Andrzeja Ważnego: „Wśród różnych powodów nieinformowania policji o zaistniałym przestępstwie wymienia się decyzję samej ofiary, która może współczuć sprawcy (np. jeśli sprawcą jest osoba jej znana, spokrewniona z nią czy też zaprzyjaźniona) bądź też przeciwnie, obawiać się jej późniejszej reakcji (np. strach przed zemstą). W przypadkach np. znęcania się nad członkiem rodziny ofiara może czasami nie mieć świadomości, że dane zdarzenie jest przestępstwem”¹⁵.

Skalę zjawiska przemocy w rodzinie na terenie miasta Chełmna przedstawiają poniższe tabele zawierające dane statystyczne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (MOPS) i Powiatowej Komendy Policji w Chełmnie.

Tabela nr 4. Dane statystyczne Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chełmnie z okresu 2012-2014¹⁶.

Rok	Założone niebieskie Karty	Złożone zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa	Zakończenie niebieskich kart
2012	46	24	30
2013	48	23	21
2014	80	57	35

¹⁴ Procedura „Niebieskie Karty”, wprowadzona w październiku 1998 r., nałożyła na policję obowiązek rejestrowania liczby interwencji wobec przemocy w rodzinie, danych na temat osób uczestniczących w zdarzeniu oraz dalszych działań wobec nich, takich jak umieszczenie w izbie wytrzeźwień, wszczęcie postępowania przygotowawczego, przekazanie informacji o danej rodzinie innym instytucjom.

¹⁵ Kiełtyka A., Ważny A., *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz*. Warszawa: Lexis Nexis, 2012, s. 10.

¹⁶ Dane za lata 2009-2014 nie są dostępne, ponieważ nie były wówczas prowadzone statystyki. Procedura niebieskiej karty jest dokumentowana przez MOPS w Chełmnie dopiero od roku 2013.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chełmnie.

Tabela nr 5. Dane statystyczne Powiatowej Komendy Policji w Chełmnie z okresu 2013-2014.

Rok	Przestępstwa stwierdzone	Podejrzani dorośli	Nieletni sprawcy	Areszt wobec dorosłego sprawcy	Akt oskarżenia
2013	17	15	0	0	14
2014	26	23	1	1	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowej Komendy Policji w Chełmnie.

Tabela nr 6. Liczba założonych niebieskich kart w rodzinie z okresu 2009-2014 w Chełmnie.

Rok	Niebieskie karty w rodzinie
2009	84
2010	97
2011	93
2012	93
2013	60
2014	182

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Komendy Policji w Chełmnie.

Na podstawie danych z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chełmnie i Komendy Policji można zauważyć że w interesującym nas okresie lat 2009-2014 wzrasta liczba zakładanych Niebieskich Kart. Zjawisko to z jednej strony jest bardzo niepokojące, z drugiej natomiast wskazuje, że coraz więcej osób korzysta z pomocy. Wpływ na to może mieć nowelizacja procedury Niebieskiej Karty i wprowadzenie zapisów, że już samo „uzasadnione podejrzenie” zaistnienia przemocy umożliwia wszczęcie procedury. Dopiero dalsze prowadzenie procedury wymaga, aby przypuszczenie stosowania przemocy zostało uzasadnione (uprawdopodobnione). Bardzo ważne jest również to, że podejmowane działania wykonuje się bez konieczności uzyskania zgody osoby dotkniętej przemocą¹⁷. W gminie Skrwilno ilość zakładanych Niebieskich Kart nie uległa natomiast gwałtownym zmianom, co jest również pozytywnym zjawiskiem. Wynikiem tego może być fakt, że opieka społeczna w gminie Skrwilno skuteczniej dociera do rodzin pokrzywdzonych, ponieważ jest to stosunkowo mała wioska z małą liczbą mieszkańców. W mniejszej społeczności skuteczniej można zauważyć dysfunkcję rodziny i ją monitorować. Mieszkańcy znają się wzajemnie i

¹⁷ Stolińska-Pobralaska N., Pomoc społeczna – Niebieska Karta instytucją przeciwdziałania przemocy w rodzinie. [w:]: *Pedagogika Rodziny* 2012, nr 2(4), s. 150.

ukrycie tu występowania przemocy jest bardzo niskie. Interwencje domowe są tu przeprowadzane bardzo często a wiadomość o tym fakcie bardzo szybko rozprowadana jest przez sąsiadów. Do przypadków przemocy w gminie dochodzi w większości przypadków w rodzinach, gdzie występuje problem alkoholowy. Alkoholizm, powielanie wyuczonych negatywnych wzorców zachowań, zaburzenia kontroli (brak zahamowań wobec ujawnienia gwałtownych zachowań, niższy poziom tolerancji, frustracja spowodowana dysonansem między własnymi potrzebami i oczekiwaniami a rzeczywistością), jak również wrodzone cechy osobowości, np. zniekształcone postrzeganie osób zależnych od sprawcy, agresywność, niedojrzałość emocjonalna, nadmierna koncentracja na sobie są tymi czynnikami psychobiologicznymi, które warunkują przemoc domową¹⁸.

Z danych statystycznych wynika, że zjawisko przemocy na przykładzie zakładanych Niebieskich Kart w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców w prezentowanych gminach prezentuje się na podobnym poziomie w latach 2009 – 2014. Rok 2009 – Skrwilno ok. 3,5 karty na 1000 mieszkańców, Chełmno ok. 4 kart. Rok 2010 – Skrwilno ok. 1 karta na 1000 mieszkańców, Chełmno ok. 5 kart. Rok 2011 – Skrwilno ok. 1,5 karty na 1000 mieszkańców, Chełmno ok. 4,5 karty. Rok 2012 – Skrwilno ok. 2,5 karty na 1000 mieszkańców, Chełmno ok. 4,5 karty. Rok 2013 – Skrwilno ok. 1 karty na 1000 mieszkańców, Chełmno ok. 3 kart. Rok 2014 – Skrwilno ok. 2 kart na 1000 mieszkańców, Chełmno ok. 9 kart.

3. Instytucje działające na rzecz ofiar przemocy

Przemoc domowa to patologia społeczna, która w danych gminach zdecydowanie wzrasta. Mimo, iż nie wszystkie przypadki da się udokumentować i wyeliminować, to dane z GOPS-u i MOPS-u znacząco pokazują, że ofiary przemocy szukają pomocy, co jest wyzwaniem dla gmin i miast, aby jak najszybciej z tą pomocą docierać do rodzin i jej skutecznie udzielać. Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 10 czerwca 2010 roku nałożyła wiele nowych obowiązków na gminy. Zgodnie z art. 9a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie to gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym powoływanym przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta¹⁹. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi kuratorzy, a także przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. W skład zespołu interdyscyplinarnego mogą wchodzić także prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Posiedzenia zespołu interdyscyplinarnego odby-

¹⁸ Browne K., Herbert M., *Zapobieganie przemocy w rodzinie*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1999, s. 39.

¹⁹ *Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*., op. cit.

wają się w zależności od potrzeb, jednak nie rzadziej niż raz na trzy miesiące. Zgodnie z art. 9b ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zadaniem zespołu interdyscyplinarnego jest integrowanie i koordynowanie działań podmiotów, których przedstawiciele wchodzi w skład zespołu i grup roboczych, oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez:

- 1) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie;
- 2) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- 3) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie;
- 4) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- 5) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie

Zgodnie z ustawą takie zespoły interdyscyplinarne powstały w obu analizowanych gminach.

Na obszarze Gminy Skrwilno pomocą w zakresie uzależnień, współuzależnień oraz przemocy w rodzinie zajmują się następujące ośrodki:

1. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Skrwilnie,
2. Powiatowa Komenda Policji – Rewir Dzielnicowych w Skrwilnie,
3. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Są to instytucje działające na terenie gminy w miejscowości Skrwilno. Zajmują się one pomocą osobom zarówno pokrzywdzonym przemocą w rodzinie, jak i sprawcom przemocy. Może się tu zgłosić każda osoba z gminy, i nie tylko, która potrzebuje pomocy. Osoby z uzależnieniem od alkoholu otrzymają pomoc w postaci specjalnych spotkań i wsparcie medyczne. Organizowane są również dla takich osób koła poznawcze, gdzie wspólnie ze swoimi rodzinami mogą podzielić się problemem ze specjalistą i wysłuchać innych osób z podobnymi doświadczeniami.

Na terenie gminy był realizowany Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2011 – 2015²⁰. Zaangażowane w program były wszystkie placówki oświatowe w gminie, placówka pomocy społecznej, Komenda Powiatowa Policji oraz przychodnia rodzinna działająca na terenie gminy. Celem programu była poprawa funkcjonowania systemu pomocy osobom pokrzywdzonym przemocą, zwiększenie wykrywalności zjawiska, większa profilaktyka w szkołach, spotkania w świetlicach wiejskich mieszkańców. Celem szczegółowym było systematyczne diagnozowanie zjawiska, uczulanie ludności na zjawisko przemocy w otoczeniu, oddziaływanie na sprawców oraz zwiększenie wiedzy na temat życia bez przemocy w rodzinie.

Zgodnie z zapisami Programu podstawowe zadania Gminy sprowadzały się do:

²⁰ Uchwała Nr Vii/36/11 Rady Gminy Skrwilno z dnia 19 września 2011r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Skrwilno na lata 2011-2015. [on-line] [Dostęp 19 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: http://bip.skrwilno.lo.pl/bip_download.php?id=2030.

- 1) Tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opartego na: systematycznej edukacji środowiska lokalnego na temat przemocy w rodzinie poprzez ulotki, broszury, plakaty, artykuły w prasie lokalnej; systematycznym podnoszeniu kwalifikacji i wiedzy przedstawicieli różnych grup zawodowych stykających się z problemem przemocy rodzinnej poprzez m.in. szkolenia; wymianie doświadczeń pomiędzy środowiskiem lokalnym i placówkami poprzez wymianę informacji i współpracę; monitorowaniu prowadzonych działań, które pozwolą na ocenę efektów tych działań.
- 2) Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym: wspieranie działalności instytucji, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo pomocą ofiarom przemocy w rodzinie, utworzenie Zespołu Interdyscyplinarnego.
- 3) Opracowanie i realizacja programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie poprzez: budowanie skutecznych form pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie, nawiązanie współpracy z przedstawicielami poszczególnych służb i instytucji współpraca ułatwia przepływ informacji, a to z kolei pomaga w określeniu potrzeb rodziny, jak i w przygotowaniu spójnego planu pomocy, monitorowanie prowadzonych programów, które pozwolą na systematyczną ocenę efektów programów.

Na terenie miasta Chełmna pomocą w zakresie przemocy domowej oraz uzależnień i współuzależnień zajmuje się szereg instytucji: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) w Chełmnie, znajdujący się na ulicy Generała Hallera 11. W ośrodku pracuje dziewięciu specjalistów, którzy mają wydzielone ulice²¹. Celem jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których same nie są w stanie pokonać, a także zapobiegania powstawania tych sytuacji. Gdy pracownik Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w toku swych czynności uzna, że stosowana jest przemoc w rodzinie, zakłada niebieską kartę. Wszczęcie procedury nie wymaga zgody takiej osoby. Pracownik opracowuje w sposób indywidualny plan pomocy zawierający propozycję działań pomocowych. MOPS w ramach swych kompetencji udziela ofiarom przemocy domowych porad prawnych, psychologicznych, informuje o przysługujących świadczeniach i formach pomocy finansowych w formie zasiłków stałych, okresowych i celowych a także udziela pomocy rzeczowej. Zakończenie procedury „Niebieska karta” następuje gdy ustanie przemoc w rodzinie i zostanie zrealizowany plan pomocy. Powiadamia się także wszystkie podmioty, które w niej uczestniczyły.

²¹ MOPS Chełmo, *Pracownicy socjalni* [on-line]. [Dostęp 26 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://www.mopschelmo.pl/dzialy-ops/dzial-pomocy-spoecznej/sekcja-pracy-socjalnej/pracownicy-socjalni>.

W 2013 roku z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chełmnie skorzystało 1200 rodzin, a liczba osób w tych rodzinach wyniosła 3054, co stanowiło 14,8% ogółu mieszkańców miasta. W stosunku do 2010 roku liczba rodzin objętych wsparciem spadła o 7%. Analizując dane dotyczące zasiłków rodzinnych wypłacanych w Chełmnie zauważyć należy malejącą liczbę dzieci, na które rodzice otrzymują wyżej wymienioną pomoc. W 2013 roku było ich 1275, podczas gdy jeszcze w 2010 roku liczba ta wynosiła 1781. Nadal jednak 32% dzieci do 17 roku życia objętych jest zasiłkiem rodzinnym²².

Głównymi obszarami problemowymi w obszarze szeroko definiowanej pomocy społecznej w Chełmnie w chwili obecnej jawią się:

- niska aktywność społeczna mieszkańców,
- brak odpowiedniej infrastruktury zabezpieczającej potrzeby osób starszych, niepełnosprawnych oraz ubogich,
- stosunkowo wysoki poziom ubóstwa i rosnąca pauperyzacja w wybranych dzielnicach miasta²³.

Kluczową rolę w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie odgrywa Policja²⁴. Powiatowa Komenda Policji znajduje się na ulicy Świętojerskiej 5 w Chełmnie, jest instytucją, którą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie udziela w szczególnej formie, to do niej w pierwszej kolejności powinny się zgłosić ofiary przemocy. Zapewnią pokrzywdzonym poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego przede wszystkim ochronią przed dalszym krzywdzeniem uniemożliwiając korzystania wspólnie z zajmowanego mieszkania. Bardzo często organizują spotkania profilaktyczne w szkołach, obrazujące jak powinny osoby radzić sobie znajdujące się w sytuacjach przemocy. Bardzo istotne jest zbudowanie zaufania, żeby osoba pokrzywdzona mogła czuć się bezpieczna. Pomoc nauczycieli i szkolnych psychologów może bardzo wcześnie wykryć objawy przemocy. Sześciu dzielnicowych ma pod opieką ulice miasta Chełmna, gminy Chełmno oraz gminy Stolno. Funkcjonariusz kontroluje podległy rejon, obserwuje zjawiska i zdarzenia mające wpływ na porządek i bezpieczeństwo publiczne. Wciela w życie program zapobiegania przemocy w rodzinie. Dzielnicowi prowadzą rozmowy profilaktyczne a także pomagają w umieszczeniu potrzeb w placówkach odwykowych, leczniczych albo opiekuńczych.

Kolejną instytucją działającą na rzecz ofiarom przemocy domowej jest Ośrodek Interwencji Kryzysowej działający przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie znajdującej się na ulicy Słowackiego 3 w Chełmnie. Ta instytucja wykonuje zadania powiatowe z zakresu pomocy społecznej o charakterze publicznym dotyczącym polityki prorodzinnej oraz wspierania osób niepełnosprawnych. W ośrodku może uzyskać pomoc:

²² *Strategia rozwoju Gminy Miasta Chełmna na lata 2014-2020*, s. 35-36. [on-line]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://www.bip.chemno.pl/?cid=1626>.

²³ Ibidem, s. 36.

²⁴ Spurek S., op. cit., s. 19.

- każdy, kto doświadcza przemocy (fizycznej, psychicznej, seksualnej, przemocy domowej, ekonomicznej, mobbingu),
- każdy, kto znalazł się w kryzysowej sytuacji życiowej(której powodem była np. katastrofa, klęska, wypadek, zamach, żałoba, utrata osób bliskich, myśli i próby samobójcze, kryzysy małżeńskie).

Z Ośrodka Interwencji Kryzysowej mogą korzystać nieodpłatnie mieszkańcy powiatu chełmińskiego: osobiście, telefonicznie, przez Internet, drogą pocztową, anonimowo. W Ośrodku zatrudnionych jest siedmiu pracowników w którego skład wchodzi pracownicy socjalni, psychologowie a także doradcy obywatelscy. Świadczą krótkoterminową pomoc w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej poprzez:

- bezpośrednią pomoc psychologiczną, wsparcie w powrocie do równowagi
- informacje(prawne, o źródłach pomocy, prawach osobistych)
- pomoc w nawiązywaniu kontaktów z innymi instytucjami
- udzielania czasowego, nieodpłatnego schronienia w hostelu (proponuje się osobom znajdujących się w sytuacjach zagrożenia życia bądź zdrowia)²⁵.

Miejski Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów i Uzależnień znajduje się na ulicy Kamionka 3, prowadzony jest przez Urząd Miasta Chełmna. Prowadzi działania na rzecz profilaktyki i zmniejszania rozmiarów problemów związanych z uzależnieniami. W Ośrodku czynne są :

- Poradnia terapii uzależnienia i współuzależnienia od alkoholu ”Promyk”
- Punkt Pierwszego Kontakt w sprawach dotyczących: narkotyków; pomocy psychologicznej w zakresie uzależnień i współuzależnień od alkoholu; pomocy ofiarom przemocy domowej;
- Grupa Anonimowych Alkoholików „Dromeda”
- Świetlica opiekuńczo-wychowawcza i socjoterapeutyczna

Pomoc dla ofiar przemocy udziela:

- prawnik, przyjmuje w pierwszy i trzeci piątek miesiąca od godziny 10:00,
- psycholog, przyjmuje w pierwszy i trzeci wtorek miesiąca od godziny 14:00.

Ponadto obsługę prowadzą pracownicy Stowarzyszenia” Azyl” z Torunia i prawnik z kujawsko-pomorskiej Niebieskiej Linii w pierwszy wtorek miesiąca od godziny 9:30 do 14:30²⁶.

²⁵ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Chełmie [on-line]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: www.pcprchelmno.republika.pl/o_nas.html.

²⁶Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Miasta Chełmno. Miejski Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień [on-line]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://bip.chelmno.pl/?cid=1071>.

Następną instytucją udzielającą pomocy jest Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna znajdująca się na ulicy Dominikańskiej 35 w Chełmnie. Zadaniem poradni jest:

- wspomaganie wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży
- profilaktyka uzależnień u dzieci i młodzieży
- pomoc w planie kariery zawodowej i wyborze kierunku dalszego kształcenia
- terapia zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych
- prowadzenie edukacji prozdrowotnej wśród uczniów, rodziców, nauczycieli
- pomoc rodzicom, nauczycielom w diagnozowaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości oraz mocnych stron uczniów²⁷.

W poradni zatrudnionych jest siedemnaście wykwalifikowanych pracowników: pedagogów, psychologów, logopedów a także lekarz-specjalista medycyny ogólnej. Osoby pokrzywdzone mogą przyjść, spokojni o anonimowość, ponieważ wszystkie dane osobowe są chronione. Pracownicy placówki są przeszkoleni z zakresu rozpoznawania symptomów krzywdzenia dzieci ponadto są sprawdzani pod kątem nie karalności za przestępstwa z użyciem przemocy na szkodę małoletniego. W poradni w każdą środę miesiąca są organizowane spotkania specjalistów z rodzicami na wybrane tematy, które uświadamiają jaką korzystać z pomocy w sytuacji występowania przemocy domowej, reagowania na problem.

Rada Miasta Chełmna i Burmistrz Miasta realizując zadania na rzecz miasta i jego mieszkańców współpracują z organizacjami pozarządowymi wspierając ich działalność oraz zlecając im zadania do realizacji. Roczny program współpracy precyzuje zakres współdziałania i określa jego reguły oraz ustala grupę zadań do realizacji, przeznaczając na to środki finansowe w budżecie miasta²⁸. Celem głównym programu jest budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy samorządem i organizacjami pozarządowymi, a także stworzenie optymalnych warunków zaspakajania zbiorowych potrzeb mieszkańców i wspieranie ich aktywności. W zakresie przeciwdziałania patologiom społecznym:

- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, szczególnie dla dzieci i młodzieży;

²⁷ Poradnia Psychologiczna Pedagogiczna w Chełmnie. [on-line]. [Dostęp 11 stycznia 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://www.pppchelmo.pl>.

²⁸ *Uchwała Nr XLIX/322/2014 Rady Miasta Chełmna z dnia 16 września 2014 r. w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Miasto Chełmno z organizacjami pozarządowymi, osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi działającymi na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego a także ze stowarzyszeniami jednostek samorządu terytorialnego na rok 2015.* [online]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: http://www.bip.chelmo.pl/?cid=1532&bip_id=4878,s,2.

- sprawowanie opieki i dożywianie dzieci uczęszczających do świetlic z programem opiekuńczo – wychowawczym i socjoterapeutycznym;
- organizacja obozów i kolonii profilaktycznych dla dzieci z grup ryzyka;
- profilaktyka przeciwdziałania uzależnieniom i proponowanie zdrowego stylu życia.

Budżet miasta Chełmna na rok 2016 wynosi 54.216.027 zł z czego 12 804 396,00 zł przeznaczone jest na koszty związanych z Opieką Społeczną. Kwotę 1 320 280,00 zł przeznacza się na Ośrodki Pomocy Społecznej, a 2 100,00 zł na zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie²⁹.

Zauważyć należy, że wszystkie instytucje zarówno rządowe, jak i pozarządowe nie mogłyby pomagać potrzebującym, bez nakładu finansowego. Dlatego też bardzo ważne jest aby państwo w ustalaniu budżetu nie zapominało o nakładach na MOPS i GOPS, ponieważ to te instytucje w sposób najprostszy i zarazem najszybszy wspierają ofiary, a często też pomagają sprawcom przemocy pokonać uzależnienie i wrócić do normalnego życia w społeczeństwie bez przemocy domowej.

3. Podsumowanie

Przemoc domowa w gminie Skrwilno i mieście Chełmnie jest istotnym problemem społecznym. Jak dowodzi artykuł i analiza porównawcza zjawiska w dwóch gminach województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2009-2015, skala przemocy domowej nie jest uwarunkowana wielkością czy charakterem gminy. Pewne prawidłowości po prostu zachodzą. W mieście Chełmnie mamy natomiast więcej instytucji zajmujących się pomocą ofiarom przemocy. Jest ono większe terytorialnie i posiada więcej mieszkańców od Skrwilna. Nie oznacza to jednak, że mniejszych gminach i przy mniejszej liczbie instytucji pomoc jest niewystarczająca. W Skrwilnie placówka GOPS-u i praca jaką wykonują jej pracownicy w pomocy pokrzywdzonym wydaje się być wystarczająca. Mała liczba mieszkańców powoduje, że pracownicy bardzo szybko i skutecznie radzą sobie z pomocą pokrzywdzonym. Mniejsza miejscowość ułatwia pracę, gdyż łatwiej dotrzeć do rodziny z problemem, gdzie wszyscy się znają. Osoby pokrzywdzone znają pracowników opieki i mają do nich zaufanie. W mieście jest więcej instytucji, ponieważ nie sposób, aby jedna instytucja zajmowała się tak dużą liczbą mieszkańców. Ludzie nie znają się tu tak dobrze, jak w mniejszej miejscowości, więc nie zawsze wiemy komu pomoc jest potrzebna. Pracownik socjalny nie zna wszystkich mieszkańców danego miasta, dlatego ważne jest aby placówek było więcej i w różnych miejscach.

²⁹ Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Miasta Chełmno, Budżet Miasta na rok 2016. [online]. [Dostęp 23 lutego 2016]. Dostępny W World Wide Web: www.bip.chelmno.pl/?cid=1636.

Literatura

- 1) Browne K., Herbert M., *Zapobieganie przemocy w rodzinie*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1999.
- 2) Kiełtyka A., Ważny A., *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz*. Warszawa: Lexis Nexis, 2012.
- 3) Rode D., *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.
- 4) Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*. Warszawa: Lex a Wolters Kluwer business, 2012.
- 5) Stolińska-Pobralska N., Pomoc społeczna – Niebieska Karta instytucją przeciwdziałania przemocy w rodzinie. [w:]: *Pedagogika Rodziny* 2012, nr 2(4), s. 147-159.
- 6) Szlauer M., *Zjawisko przemocy domowej wobec kobiet*. Katowice: Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, 2010.
- 7) Urząd Statystyczny w Bydgoszczy, Województwo Kujawsko-Pomorskie 2014 - podregiony, powiaty, gminy. *Rocznik Statystyczny* 2014, Rok XI.

Akty prawne

- 1) *Ustawa z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Dz.U. 2005, Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.
- 2) *Uchwała Nr Vii/36/11 Rady Gminy Skrwilno z dnia 19 września 2011r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Skrwilno na lata 2011-2015*. [on-line] [Dostęp 19 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: http://bip.skrwilno.lo.pl/bip_download.php?id=2030.
- 3) *Uchwała Nr XLIX/322/2014 Rady Miasta Chełmna z dnia 16 września 2014 r. w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Miasto Chełmno z organizacjami pozarządowymi, osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi działającymi na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego a także ze stowarzyszeniami jednostek samorządu terytorialnego na rok 2015*. [online]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: http://www.bip.chelmno.pl/?cid=1532&bip_id=4878,s.2.

Zasoby internetowe

- 1) Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Miasta Chełmno, Budżet Miasta na rok 2016. [online]. [Dostęp 23 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: www.bip.chelmno.pl/?cid=1636.
- 2) Biuletyn Informacji Publicznej Urząd Miasta Chełmno. Miejski Ośrodek Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień [on-line]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://bip.chelmno.pl/?cid=1071>.
- 3) Główny Urząd Statystyczny, Stopa bezrobocia w latach 1990-2016 [on-line]. 25.10.2016 [Dostęp 26 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2016,4,1.html>.

- 4) MOPS Chełmo. Pracownicy socjalni [on-line]. [Dostęp 26 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://www.mopschelmno.pl/dzialy-ops/dzial-pomocy-spoecznej/sekcja-pracy-socjalnej/pracownicy-socjalni>.
- 5) Poradnia Psychologiczna Pedagogiczna w Chełmnie. [on-line]. [Dostęp 11 stycznia 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://www.pppchelmno.pl>.
- 6) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Chełmnie [on-line]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: www.pcprchelmno.republika.pl/o_nas.html.
- 7) Strategia rozwoju Gminy Miasta Chełmna na lata 2014-2020, s. 35-36. [on-line]. [Dostęp 07 luty 2016]. Dostępny W World Wide Web: <http://www.bip.chelmno.pl/?cid=1626>.